

УДК 82.091

DOI <https://doi.org/10.17721/fovia.philologica/2022/3/10>

Анастасія ПРИСТАШ

викладач кафедри східних мов, аспірантка, Національна академія Служби безпеки України, вул. М. Максимовича, 22, м. Київ, Україна, 03066

ORCID: 0000-0001-6146-4181

anastasiya.mostovaya.7@gmail.com

Бібліографічний опис статті: Присташ, А. (2022). Легенда про ефеських печерників у порівняльно-літературознавчій рецепції Агатангела Кримського. *Folia Philologica*, 3, 68–74, doi: <https://doi.org/10.17721/fovia.philologica/2022/3/10>

ЛЕГЕНДА ПРО ЕФЕСЬКИХ ПЕЧЕРНИКІВ У ПОРІВНЯЛЬНО-ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІЙ РЕЦЕПЦІЇ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО

Вивчення жанрового різноманіття, видів і форм культурних та літературних взаємин є одним із ключових завдань порівняльного літературознавства. Видатний український учений-орієнталіст Агатангел Кримський у праці «Легенда про семеро сплячих юнаків ефеських» (1927 р.) заклав основи сучасної компаративістики. У статті здійснено спробу комплексного аналізу легенди про сімох сплячих юнаків ефеських у порівняльно-літературознавчій рецепції Агатангела Кримського, зокрема окреслено фахові інтереси науковця, осмислено специфіку функціонування зазначеної легенди в різних культурних і часових вимірах, зіставлено літературні варіації традиційного сюжету та виокремлено їхні типові й індивідуальні риси. Вивчення специфіки функціонування традиційного сюжету та особливостей його відображення в порівняльно-літературознавчій рецепції А. Кримського потребує розгляду компаративістських методів, якими послуговувався вчений, і їх безпосереднього використання на практиці. Зокрема, порівняльний аналіз варіацій легенди про сімох сплячих юнаків ефеських виявився продуктивним завдяки їх паралельному зіставленню, використанню генетично-контактологічного, тематологічного, міфологічного та перекладознавчого методів у межах порівняльно-історичного підходу. Унаслідок проведеного дослідження вдалось встановити, що в «Легенді про семеро сплячих юнаків ефеських» А. Кримський відстежив закономірності еволюції легенди, виокремив спільні й відмінні стилістичні риси, характерні для функціонування традиційного сюжету в кожній окремій культурі. Зокрема, учений довів, що традиційні сюжети демонструють гнучкість, універсальність і готовність до формальної та змістової адаптації відповідно до вимог часу й потреб реципієнтів. На думку А. Кримського, традиційні сюжети є оптимальною площиною для міжкультурного літературного діалогу.

Ключові слова: Агатангел Кримський, компаративістика, орієнталізм, традиційний сюжет, легенда, порівняльно-літературознавча рецепція, міжкультурний літературний діалог.

Anastasiia PRYSTASH

Lecturer at the Department of Oriental Languages, Postgraduate Student, National Academy of the Security Service of Ukraine, M. Maksymovych str., 22, Kyiv, Ukraine, 03066

ORCID: 0000-0001-6146-4181

anastasiya.mostovaya.7@gmail.com

To cite this article: Prystash, A. (2022). Lehenda pro efeskykh pechernykyv u porivnialno-literaturoznachyih retseptsi Agatangela Krymskoho [The Legend of the Sleepers of Ephesus in Agatangel Krymskyi's comparative and literary reception] *Folia Philologica*, 3, 68–74, doi: <https://doi.org/10.17721/fovia.philologica/2022/3/10>

THE LEGEND OF THE SLEEPERS OF EPHEBUS IN AGATANGEL KRYMSKYI'S COMPARATIVE AND LITERARY RECEPTION

The study of genre diversity, types and forms of cultural and literary relations is one of the key objectives of comparative literature. Agatangel Krymskyi, an outstanding Ukrainian orientalist scholar, in his work "The Legend of the Seven Young Sleepers of Ephesus" (1927) provided a basis for modern comparative literary studies. This article attempts to provide a comprehensive analysis of the legend of the seven young sleepers of Ephesus in Agatangel Krymskyi's comparative and literary reception. In particular this research outlines the scholar's scientific interests as well as it

reveals specificity of the above-mentioned legend functioning in different cultural and temporal dimensions. The study compares literary variations of the traditional plot and highlights their typical and specific features. Studying the specifics of the traditional plot functioning and the peculiarities of its reflection in A. Krymskyi's comparative and literary reception requires an analysis of the comparative methods applied by the scholar and their direct use in practice. In particular, the comparative analysis of the legend of the seven young sleepers of Ephesus variations proved to be productive via their parallel comparison with the use of genetic-contactological, thematic, mythical and translational methods within the framework of a comparative historical approach. As a result of the conducted research the author of this article defines that in the work "The Legend of the Seven Young Sleepers of Ephesus" A. Krymskyi traced the regularities of the legend's evolution, singled out common and distinctive stylistic features inherent in the functioning of the traditional plot in every single culture. In particular, the scholar proved the flexibility, universality and readiness of the traditional plots for formal and substantive adaptation in accordance with the time and the recipients' needs, as well as he confirmed that traditional plots are the optimal environment for intercultural literary dialogue.

Key words: Agatangel Krymskyi, comparative literature studies, oriental studies, traditional plot, legend, comparative and literary reception, intercultural literary dialogue.

Постановка проблеми. Типовим явищем для світової літератури є побутування традиційних сюжетів, закорених у фольклорі, варіації яких з'являються й донині.

Одним із таких традиційних сюжетів є християнська легенда про сімох сплячих юнаків, які, тікаючи від гоніння, опинилися замкненими в печері та заснули на довгі роки, а коли прокинулися, зрозуміли, що світ докорінно змінився, і не знайшли себе в ньому. Сюжет цієї легенди трапляється в багатьох народів світу – це поширена серед мусульман, християн та іудеїв історія. Існування згаданої легенди в різних культурах вказує на взаємопроникність інонаціональних письменств, що своєю чергою є свідченням високого рівня міжкультурної взаємодії.

Компаративістика як галузь науки про літературу розглядає, зокрема, закономірності функціонування традиційних сюжетів та образів легендарно-міфічного походження в межах міжкультурного вивчення національних і глобальних тенденцій літературного процесу. Літературознавча студія орієталіста та україніста Агатангела Кримського «Легенда про семеро сплячих юнаків ефеських»¹ є не лише комплексним порівняльним дослідженням побутування легенди в різних світових культурах, а й науковим підґрунтям для розвитку української літературної компаративістики. Отже, **актуальним** видається розкриття традиційного літературного сюжету про сплячих у печері юнаків у порівняльно-літературознавчій рецепції українського філолога.

¹ А. Кримський у згаданій праці подає таку примітку: «У фольклорі українським ми звичайно чуємо "Семеро сплячих отроків". Слово "отроки" живцем узятю з мови церковної; а форма "сплячих" – таки народня. Бо от, прим., і в народніх етнографічних записах Порф. Мартиновського («Кіев. Стар.», 1904, липень) ми читаємо: "[він] сплящий був", "на лежанці положили сплящого" (ст. 48)» (Кримський, 1928: 73).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Літературну творчість і наукові пошуки орієталіста та україніста Агатангела Кримського комплексно вивчали такі знакові українські науковці, як М. Веркалець, Соломія Павличко, Людмила Грицик та інші (Веркалець, 1997; Павличко, 2000; Грицик, 2010). Зокрема, остання дослідниця справедливо зазначала, що в контексті розвитку порівняльного літературознавства в Україні ім'я А. Кримського не називають (Грицик, 2010: 87). К. Гурницький осмислював постать А. Кримського як історика та знавця української минувшини (Гурницький, 1971). Науковий і художній доробок А. Кримського став підмурком не лише для розвитку української орієталістики: порівняльний аналіз інтерпретацій релігійної легенди про ефеських печерників у різних народів світу започаткував розвиток української літературної компаративістики. Значно пізніше, уже на межі ХХ–ХХІ ст., український літературознавець А. Нямцу досліджував питання міфопоетики та функціонування літературних архетипів (Нямцу, 2009). Нещодавно світ побачила комплексна праця американського дослідника Г. Рейнольдса, який розглянув тлумачення (тафсір) Корану крізь призму Біблії (Reynolds, 2018).

Мета дослідження полягає в комплексному аналізі легенди про сімох сплячих юнаків ефеських у порівняльно-літературознавчій рецепції Агатангела Кримського.

Для її реалізації необхідно було вирішити такі **завдання**:

- окреслити наукові інтереси літературознавця та письменника в межах його студії «Легенда про семеро сплячих юнаків ефеських»;
- опрацювати та вивчити особливості функціонування легенди про ефеських печерників у різних культурних і часових вимірах;

– зіставити літературні варіації традиційного сюжету та виокремити їхні типові і специфічні риси.

Методологічну основу дослідження становлять генетично-контактологічний, тематологічний, міфологічний, рецептологічний, перекладознавчий та зіставний методи в межах порівняльно-історичного підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Будь-якій культурі світу притаманні власні літературні традиції, започатковані у фольклорі. Світові літературні пам'ятки – це беззаперечне свідчення історії людства, цивілізаційного розвитку й духовного зростання, проте найважливішими з-поміж них є священні книги (Біблія, Коран і Талмуд), які не лише закріплюють за вірянами релігійні переконання та постулати, а й оголюють душу кожного, хто прийшов до релігії з відкритим серцем.

А. Нямцу зазначав, що в історії світової культури є сюжети, образи та мотиви, які з певною закономірністю повторюються в літературі різних часів і народів, щоразу отримуючи нове, співзвучне епосі-реципієнту змістове наповнення та ідейно-семантичне звучання (Нямцу, 2009: 3). Одним із таких сюжетів є історія про сплячих у печері юнаків, що була запозичена й адаптована відразу у трьох світових релігіях: християнстві, ісламі та іудаїзмі.

У студії «Легенда про семеро сплячих юнаків ефеських» А. Кримський розглянув історію про сплячих у печері як частину загальнокультурного досвіду людства (Кримський, 1928: 73–138). Головним завданням дослідника в царині компаративістики було встановлення типологічних схожостей і розбіжностей в інтерпретації універсального сюжету в різних культурах світу.

Історія про сплячих у печері юнаків є традиційним сюжетом, покликаним розкрити тему прийняття віри та змусити персонажів пройти шлях особистісного духовного й морального зростання. Тобто ця легенда є втіленням сценарію «відродження», де озлоблені, поневолені або низькоморальні персонажі стають жертвами «темних» сил чи обставин і, стикаючись із життєвими труднощами, переосмислюють свої вчинки та «повертаються до життя» (Booker, 2004: 193).

Свою наукову розвідку Агатангел Кримський розпочав із пошуку першоджерела –

протосюжету легенди, на яку нашарувалися наступні специфічні трансформації. Літературознавець висунув гіпотезу, що першоосновою став християнський варіант легенди, і порушив питання про її утворення та фіксування (Кримський, 1928: 77). Так, першою та найдавнішою згадкою християнської легенди про «поснулих на довгі роки седмичисленників» є сирійська, зафіксована святим Іваном Колобом у V ст. (Кримський, 1928: 79).

У пошуках першоджерела вчений звернувся до понад 50 наукових розвідок, у яких осмислювалися інтерпретації легенди про сплячих у печері, зокрема й до праць таких знакових сходознавців-лінгвістів, як Т. Нельдеке та В. Рюсель (Nöldeke, 1886; Ryssel, 1896). А. Кримський також здійснив хронологічний і філологічний аналіз найдавніших грецьких та латинських версій легенди, зіставив їх із сирійським варіантом; унаслідок цього в текстах ним було виявлено сирізьми й помилки, яких можна припуститися у процесі перекладу із сирійської, що підтверджує гіпотезу, висунуту вченим (Кримський, 1928: 81).

Протосюжет, як правило, окреслює основні проблеми літературного твору та систему його доміант, однак у новому культурно-історичному середовищі цей сюжет, безумовно, отримує національно-культурне обрамлення того народу, який його запозичив. А. Нямцу стверджує, що міжрегіональний характер функціонування традиційного сюжетно-образного матеріалу може пояснюватися в одних випадках високим ідейно-естетичним рівнем сюжетів-зразків та універсальністю їх проблематики або ж ідеологічними факторами, що активно впливають на культурну свідомість (Нямцу, 2009: 7). Саме це відбувається з християнським протосюжетом легенди про сплячих у печері: з поширенням релігії та зміцненням міжкультурних контактів між представниками різних етносів у кожному з них почали зароджуватися власні, автентичні, варіації легенди.

Національна специфіка варіацій традиційного сюжету допомагає розглянути його багатобачно, побачити в конкретному всезагальне та виявити універсальний посил. Саме тому А. Кримський безпосередньо вдається до осмислення інтерпретацій легенди в її арабському (мусульманському), християнському,

частково іудейському, а також окремо в українському (як україніст) побутуванні.

Розглядаючи арабську групу оповідань про сплячих юнаків, А. Кримський зазначив, що на першооснову було накладено місцеві юдаїстично-єменські, бедуїнсько-арабійські, побутові халіфатські та навіть зороастрійські (перські) нашарування. Незважаючи на те, що деякі дослідники використовували арабськомовні варіації, щоб максимально наблизитися до першооснови легенди, учений-орієнталіст вважав, що для істориків арабського письменства та фольклору мусульманські «нашарування» варті не меншої уваги, ніж основа, адже саме через них художня легенда набула художньої форми. Більше того, А. Кримський переконаний, що саме завдяки цим нашаруванням легенда не лише отримала популярність у східному світі, а й знову мала вплив на християн (Кримський, 1928: 90).

Варто зазначити, що Агатангел Кримський був одним із перших, хто стверджував, що Пророк Мухаммад запозичив сюжет легенди про печерних юнаків у християн-сирійців (Кримський, 1928: 81). Такої ж думки дотримувалися інші дослідники-сучасники, які зазначали, що коранічна сура «Печера» є відображенням саме сирійської версії християнської легенди про сплячих у печері (Reynolds, 2018: 451).

Український учений-орієнталіст запропонував реципієнтам переклад смислів коранічної сури «Печера» та оповідання про печерників зі збірки Ібн Ісхака (за переписами Табарія), продемонструвавши стилістичні й сюжетні розбіжності в «нехудожній сурі» та «барвистому оповіданні» (Кримський, 1928: 90).

Коранічні персонажі практично ототоженні з християнськими: юнаки, які повірили в єдиного бога – Аллаха – і перехувалися в печері від язичника. Ключовою відмінністю від християнської легенди про юнаків ефеських є перенесення сюжету в географічні межі тодішнього арабського світу. Особливістю побутування сюжету у священному Корані є акцент на всемогутності Аллаха: згадується, що юнаків було семеро, перехувалися вони в печері протягом 309 років, однак наголошувалося на тому, що одному Аллахові відомо це достеменно. У сурі також зазначено, що над печерою, у якій були закуті юнаки, було зведено мечеть – архітектурну споруду, притаманну лише ісламській культурі.

Агатангела Кримського як філолога та перекладача в коранічному тексті зацікавила лексема «ар-Рахим», і він вдався до лінгвістичних пошуків для її тлумачення. Так, можливою видається версія, що ар-Рахим у сурі «Печера» – це ім'я собаки, що супроводжував юнаків. Також учений не виключав можливість тлумачення цієї лексичної одиниці у значенні «напис»: згідно з християнською легендою вхід до печери було замуровано, і біля нього було зроблено відповідний напис (рақім). Самі араби беззаперечно схиляються до думки, що лексема ар-Рахим є топонімом: у Сирії, Палестині та Йорданії є декілька міст, що мають таку назву. Водночас А. Кримський зупинився на гіпотезі, що коли йдеться про «людей Печери та Ракима», то маються на увазі дві окремі групи осіб – семеро в печері та «ракимці» (Кримський, 1928: 96).

Розвиваючи тему «ракимців», Агатангел Кримський навів переказ мусульманина Бохарія, який описував шлях трьох мандрівників, які заховалися в печері від дощу. У цій легенді печера замкнулася, а єдиним способом порятунку для чоловіків була молитва Богу. Коли юнаки помолилися та поділилися історіями, коли вони чинили згідно з правдою, печера перед ними відкрилася. Приблизно так само, на думку А. Кримського, легенда про «ракимців» з'являється в географа Мокадасія (єдина відмінність – події розгортаються в селі Рахим) та коментатора Корану Тальябія (відрізняється окремими іменами другорядних персонажів).

Іншим джерелом для аналізу А. Кримського став тафсір арабського історика Табарія з оперттям на легенду про сплячих у печері авторства Ібн Ісхака – найвідомішого біографа Пророка Мухаммада. Цей варіант є найбільш близьким до протосюжету: юнаки-християни тікають від переслідування римського царя Дакіяноса, знаходять прихисток у печері, де Бог насилає на них сон на довгі роки. Дакіянос, довідавшись про втечу юнаків на гору Банджалос, закладає вхід до печери (таку думку навів йому Бог), а люди, що замурували юнаків, залишили на вході до печери табличку з їхніми іменами (важливою особливістю саме цього побутування легенди є те, що Табарій називав імена всіх юнаків). Коли світ докорінно змінився, у країні почав панувати добрий цар Тізосіс, Бог надихнув одного чоловіка розібрати вхід до печери та пробудити юнаків від довгого сну. Один із

закутих у печері – Ямліха – вирушив до міста, щоб принести їжі, і зіткнувся з новою реальністю. Він повернувся до печери з городянами, які «сильно здивувалися і прославили Бога, що показав їм чудо воскресіння». Юнаки благословили нового царя, після цього Бог забрав їхні душі, а «над печерою, у якій семеро отроків знайшли свій останній прихисток, будують храм» (Кримський, 1928: 112).

Окремо український учений-орієнталіст окреслив особливості існування шийтської варіації легенди, яка зав'язана навколо культової для цієї течії ісламу особи – праведного халіфа Алі – і його полеміки з євреями щодо прийняття ісламу. Так, він розповів про «людей печери» – юнаків родом з Ефесу (міста, яке побудував *перський* цар Дакіанос), які «повмирили, а Бог за 309 літ воскресив їх». Згідно із цією легендою між градоначальниками виникла суперечка, що треба спорудити над печерою: християнський монастир чи мусульманську мечеть. У результаті збудували мечеть, а євреї прониклися словами Алі та також прийняли іслам (Кримський, 1928: 115).

Підсумовуючи трансформації легенди в арабській культурі, Агатангел Кримський звернувся також до думки скептиків, які піддавали сумнівам правдивість легенди, зокрема, з огляду на природні умови (географічні, астрологічні, біологічні тощо). Крім цього, сам науковець зауважував, що найпопулярнішою серед мусульман є версія легенди, викладена в сурі «Печера», однак вона дуже стисла, а всі її розширення, зокрема й у хадісах, не можуть вважатися такими ж достовірними (Кримський, 1928: 120).

Розкриваючи тему сплячих у печері в оповіді паломника Данила, А. Кримський акцентував на неналежній увазі, присвяченій цьому питанню. На думку вченого, паломник на власні очі не зміг побачити славнозвісну печеру, хоча й відвідував Ефес. В оповіді Данила зазначалося, що в печері лежать «тіла 7 отроків, які спали 300 і 60 років», він також називав імена царів Декія та Феодосія (Дакіанос і Тізосіс в арабських варіантах), за правління яких із юнаками трапилося описана історія. А. Кримський охарактеризував цю частину оповідання Данила як суху, передану стисло в одному абзаці (Кримський, 1928: 132).

Свою розвідку А. Кримський завершив осмисленням українських паралелей до легенди. Одна з них (майже без відхилень від

протосюжету) оповідає про сімох сплячих отроків, які втекли від нехристів до печери та проспали мертвим сном 300 років. Водночас учений-орієнталіст навів також оповідання іншого типу, у яких народна фантазія не вкладала в число «7» жодного сакрального значення, а тому сміливо знехтувала ним, натомість сфокусувавшись на тому, що людина, побувавши мертвою 300 років, повернулася у світ, у якому все повністю змінилося.

У процесі аналізу оповідань другого типу, зафіксованих волосним писарем А. Димінським у 1850–1860 рр., А. Кримський простежив, що традиційні сюжети, які містять у собі ідейне значення, не втратили своєї актуальності з плином часу, а лише адаптувалися до реальності, у яку потрапили, та збагатилися новими образами (Кримський, 1928: 133).

Функціонування сюжету й образів традиційної легенди про сплячих тривалим сном юнаків у вищезгаданих оповіданнях відбулося відповідно до ключових ознак національного літературного процесу. Так, у традиціях українського романтизму театр дії одного з оповідань переноситься на кладовище, а в іншому, навпаки, з'являється чарівний напівміфічний птах, у погоні за яким герой і переноситься в часі (Волков, 2001: 498). Трагічна історія юнаків, які через нереальні обставини розчиняються в часовому вимірі на 300 років, повністю відображає тогочасні літературні настрої, максимально інтерпретуючи традиційний сюжет під стиль епохи та надаючи йому національного колориту.

Традиційні сюжети – це своєрідна художня форма універсальної пам'яті, у якій відбиваються як загальнолюдський моральний та емпіричний досвід, так і особливості, притаманні кожному окремому народу.

З огляду на конкретний приклад інтерпретації легенди про ефеських печерників у різних літературах світу можемо стверджувати, що традиційний сюжет є головною формою літературної міжкультурної комунікації: саме шляхом виокремлення типових і відмінних специфічних ознак літературного твору можна отримати уявлення про культуру, якій вони притаманні.

У діахронічному аспекті традиційні сюжети легенди про сімох печерників ефеських – це традиція, яка не зупинилася в часі та просторі. Історія набуває специфічних рис, характерних для нової реальності, гармонійно видозмінюю-

чись відповідно до потреб літературної епохи та культури-реципієнта.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Унаслідок здійсненого аналізу функціонування традиційного сюжету про сплячих печерників у порівняльно-літературознавчій рецепції Агатангела Кримського можемо стверджувати, що у студії «Легенда про семеро сплящих юнаків ефеських» учений-орієнталіст діахронічно та змістовно простежив закономірності еволюції легенди, зіставив і виокремив спільні й відмінні стилістичні риси, притаманні кожній окремій культурі.

Агатангел Кримський довів, що традиційні сюжети не функціонують як «власність» тієї культури чи тих історичних умов, у яких вони зародилися, а демонструють гнучкість, універсальність і готовність до формальної та змістової адаптації відповідно до вимог часу й потреб

реципієнтів. Часовий проміжок, протягом якого А. Кримський відстежив розвиток легенди про сплячих у печері (V–XIX ст.), надає докази на користь думки про те, що традиційні сюжети є позачасовими та позапросторовими. Крім цього, аналіз поширення легенди в різних культурах та вивчення її специфіки показує, що традиційні сюжети є оптимальною площиною для міжкультурного літературного діалогу.

У процесі вивчення питання функціонування легенди про сімох сплячих юнаків ефеських український учений-орієнталіст склав комплексну картину розвитку та варіацій традиційного сюжету в різних культурах. Знакова, проте не відома широкому загалу студія А. Кримського «Легенда про семеро сплящих юнаків ефеських» заслужено може вважатися однією з підвалин, на яких розбудовується українське порівняльне літературознавство.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Веркалець М. *Художня та науково-публіцистична орієнталістика А. Кримського у контексті літературного і культурного процесу України 2-ї пол. XIX – поч. XX ст.* : дис. ... докт. філол. наук : 10.01.08. Київ, 1997. 352 с.
2. Волков А. *Лексикон загального та порівняльного літературознавства*. Чернівці : Золоті литаври, 2001. 634 с.
3. Грицик Л. *Українська компаративістика: концептуальні проєкції* : монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2010. 298 с.
4. Гурницький К. *Кримський як історик*. Київ : Наукова думка, 1971. 184 с.
5. Кримський А. *Розвідки, статті та замітки: I–XXVII*. Київ : З друк. УАН, 1928. 408 с.
6. Нямцу А. До проблеми функціонування «літературних архетипів» у європейському загальнокультурному контексті. *Слово і Час*. 2009. № 2. С. 3–14.
7. Павличко С. *Націоналізм. Сексуалізм. Орієнталізм. Складний світ Агатангела Кримського*. Київ : Вид-во Соломії Павличко, 2000. 328 с.
8. Booker C. *The Seven Basic Plots. Why We Tell Stories*. London ; New York : Continuum, 2004. 728 p.
9. Nöldeke Th. CR de Guidi. *Göttingische gelehrte Anzeigen unter der Aufsicht der Königl. Gesellschaft der Wissenschaften*. 1886. № 11. S. 453–459.
10. Reynolds G. *The Qur'an and the Bible: Text and Commentary*. New Haven ; London : Yale University Press, 2018. 1008 p.
11. Rysel V. Einfluss der syrischen Litteratur auf den Occident. *Theologische Zeitschrift aus der Schweiz*. Zürich, 1896. S. 43–66.

REFERENCES:

1. Verkalets, M. (1997). *Khudozhnia ta naukovo-publitsystychna oriientalistyka A. Krymskoho u konteksti literaturnoho i kulturnoho protsesu Ukrainy u 2-i pol. XIX – poch. XX st. [Artistic and science journalistic orientalism of A. Krymskyi in the context of the literary and cultural process in Ukraine in the 2nd half of the 19th – at the beginning of the 20th century]*. Doctor's thesis. Kyiv, 352 p. [in Ukrainian].
2. Volkov, A. (2001). *Leksykon zahalnoho ta porivnialnoho literaturoznavstva [Lexicon of General and Comparative Literature Studies]*. Chernivtsi: Zoloti lytavry, 634 p. [in Ukrainian].
3. Hrytsyk, L. (2010). *Ukrainska komparatyvistyka: kontseptualni proektsii: monohrafiia [Ukrainian comparative studies: conceptual projections: monograph]*. Donetsk: Yugo-Vostok, 298 p. [in Ukrainian].
4. Hurnytskyi, K. (1971). *Krymskyi yak istoryk [Krymskyi as a Historian]*. Kyiv : Naukova dumka, 184 p. [in Ukrainian].
5. Krymslyi, A. (1928). *Rozvidky, statii ta zamitky: I–XXVII [Researches, articles and notes: I–XXVII]*. Kyiv : Ukrainian Academy of Sciences Publishing, 408 p. [in Ukrainian].

6. Niamtsu, A. (2009). Do problemy funktsionuvannia “literaturnykh arkhetyviv” u yevropeiskomu zahalnokulturnomu konteksti [To the problem of functioning of “literary archetypes” in the European general cultural context]. *Slovo i Chas – World and Time*, no. 2, pp. 3–14 [in Ukrainian].

7. Pavlychko, S. (2000). *Natsionalizm. Seksualizm. Oriientalizm. Skladnyi svit Ahatanhela Krymskoho* [Nationalism. Sexualism. Orientalism. The complex world of Agatangel Krymskyi]. Kyiv : Solomiia Pavlychko’s Publishing House, 328 p. [in Ukrainian].

8. Booker, C. (2004). *The Seven Basic Plots. Why We Tell Stories*. London; New York: Continuum, 728 p. [in English].

9. Nöldeke, Th. (1886). CR de Guidi [CR de Guidi]. *Göttingische gelehrte Anzeigen unter der Aufsicht der Königl. Gesellschaft der Wissenschaften – Göttingen scholarly ads under the supervision of the Royal. Society of Sciences*, no. 11, pp. 453–459 [in German].

10. Reynolds, G. (2018). *The Qur’an and the Bible: Text and Commentary*. New Haven; London: Yale University Press, 1008 p. [in English].

11. Ryssel, V. (1896). Einfluss der syrischen Litteratur auf den Occident [Influence of Syriac literature on the Occident]. *Theologische Zeitschrift aus der Schweiz* [Theological journal from Switzerland], Zürich, pp. 43–66 [in German].